

Lluís CALVO

L'endemà de tot

Barcelona: Raig Verd, 2014.

Si la literatura fos un enginy òptic, podríem dir que Lluís Calvo ha canviat els prismàtics per una lupa, amb la voluntat d'enfocar de més a prop, i que això ha donat un altre relleu a unes idees que ja vénen d'abans. L'escriptor ha fet una selecció austera, però que suposa un artífici literari ambiciós. D'entrada, ha limitat el punt de vista a una sola veu (ja veurem que es troba interferida per altres veus: amics, veïns, records, etc.), d'acord amb una idea expressada als assaigs (*Les interpretacions*, 2006 i *Baules i llenguatges*, 2011), segons la qual no hi ha narracions, sinó narradors. O punts de vista. «Jo ho veig tot des dels meus ulls, i això és una cosa inevitable» (p. 112), dirà el narrador. La mirada hi té un paper crucial, però ja la tenia a *Aconitum* (1999), la primera novel·la de Calvo. Cada personatge, tant el narrador com els seus amics, aporta un punt de vista i una relació diferent amb el temps, i entre tots formen l'amalgama de perspectives que és el llibre: unes perspectives subjectives, històriques, i fragmentàries. Soteres és fotògraf, Onelli adora el present, Villarrasa és un *voyeur* i un usuari del Youtube, i el narrador, Giralt, a banda de ser el cronista de la «història» i el punt de confluència de tots els altres relats, també actua circumstancialment com a espia, o més ben dit, com a espia d'un altre espia, el seu amic Villarrasa. «Tots nosaltres som uns *voyeurs*» (p. 174), diu el narrador. I també ho és el lector, que ocupa la posició de l'oient indefinit a qui s'adreça el relat directe i a vegades sincopat de Giralt.

La voluntat al·legòrica del llibre se subratlla des del principi, amb una «frase fundadora» d'Onelli: «Encara no ens hem vist fora dels murs» (en referència a la Barcelona de dins de les muralles medievals). El narrador rebla: «I *el món va començar* amb aquesta afirmació» (p. 7, les cursives són de Calvo). Al principi fou la mirada, o un canvi en la mirada que mostra allò conegut des d'un punt de vista nou, i aquí comença un recorregut per un món que acabarà amb una pèrdua de la innocència: «la meua mirada ja no és innocent, ni neta» (p. 195). El sentit de la vista ha pres la davantera des de fa unes quantes generacions. Aquesta importància de la mirada, i de l'exposició, perquè els personatges també són observats, conclou amb una mort en plena via pública comentada grotescament per un cartell publicitari d'una pel·lícula (episodi que farà pensar automàticament en Gaudí i en la Barcelona turística). Aquest món presentat com a espectacle conté una ambigüïtat produc-

tiva entre realitat i ficció, entre veritat i mentida. Sovint les coses no són el que semblen, els personatges porten màscares invisibles, actuen, es disfressen, i els murs no són només arquitectònics, sinó també (inter)personals. El narrador se n'adonà massa tard, en relació a Villarrasa.

La importància de la mirada també es presenta lligada a la temporalitat: «Sovint em pregunto on es troba la mirada. El periscopi d'un submarí: de dins cap enfora. L'ull curiós que escruta un cau: d'enfora cap endins. La ciutat, els esdeveniments. Tot imposa un Ull que està obligat a contemplar el que l'envolta. La visió és el temps» (p. 124). I el temps lineal i progressiu és la novel·la, però aquí les temporalitats, com les veus, s'entrecreuen. Cada personatge té una relació diferent amb el temps, tot i que el present és la forma verbal dominant. Un present que els absorbeix, espacial, com una plana immensa. Onelli és el pur present, Soteres detesta l'avui, el narrador intenta construir i conservar una memòria, lligar un ahir mític amb un present desmemoriat, sincrònic, però el present és una acumulació d'instants que el limita al rol d'observador. Només momentàniament s'arriba a oblidar el temps, a través de la droga, del sexe, de la festa, o d'un *amour fou* autodestructiu, com Villarrasa, que persegueix noies joves per escapar d'aquest present engolidor. Al final, *l'endemà de tot*, el narrador durà a terme una certa purificació, amb el foc de Sant Joan, que suposa un etern recomençar.

Un altre aspecte d'aquesta selecció austera que esmentàvem és l'elecció de l'espai: el Raval. Un espai limitat però alhora laberíntic, tot un univers, que contrasta amb l'Eixample, ordenat i burgès, que Soteres detesta, o genèricament amb un defora on els amics només es trobaran per anar a un enterrament. El Raval és també limítrof. D'una banda, arrossega una llarga tradició de mirades artístiques, i de l'altra, es pot descriure amb el sufix *trans-*: transformació (desaparició d'un món i efectes de la globalització), transvestisme (homenatge a la tradició d'Ocaña i Genet, a la prostitució, amb el personatge de Silene, que introdueix els conflictes d'identitat i de gènere), i finalment transgressió (una possible via de comunicació que fa esclatar les muralles rutinàries). Diu el narrador: «Tot es mou de manera veloç, ningú pot dir: "això és així", imposant una instantània immòbil i una mica tòpica»; «Aquí hi ha una mica de tot. Fotos fixes? [...] La imatge, en aquest barri, sempre sortirà moguda» (p. 14). Això, que afecta el barri, també afecta el narrador: «Jo sóc qui veu passar els canvis. La ciutat es mou, les cares es transformen i ja no sóc el mateix que ahir» (p. 11). Aquest exercici d'enfocament es transforma, doncs, en un desenfocament, que aquí esdevé una premissa ètica i literària. El Raval, doncs, és un espai simbòlic, un laberint on cadascú és perseguit pels propis fantasmes i obsessions, i també és un exemple de la transformació accelerada del món, on es mouen les vides al·legòriques dels personatges, representants d'una generació que volta els quaranta anys i que es troba condemnada per la crisi a viure en una adolescència que s'allarga indefinidament. Com ha dit Calvo, tot art és «social», però aquí la fun-

ció crítica s'accentua amb Soteres, el qual, per exemple, capgira els discursos, també publicitaris, que presenten el país com una terra promesa (p. 98-104).

La concreció del pensament literari de l'autor no s'havia adaptat a la narrativa tan bé com ara. La solució ha estat desmuntar la novel·la i arranjar les idees en un nou format. Com hem dit, a *L'endemà de tot* la veu narradora es troba interferida constantment per altres veus, segons la idea que l'ésser humà és una acumulació d'històries. Aquestes veus són les dels amics, dels veïns, del passat, dels fantasmes que apareixen en cada petita història. Cada veu està travessada d'altres veus, cada paraula ha estat dita i és represa. No hi ha un relat unívoc, creador de sentit: «Hi ha un excés de converses, un volum de veus que es llança, cec, cap a l'abisme. El món és un pollastre decapitat. El sentit és mort, però el cos encara corre, absurd, i no el sabem interpretar» (p. 8). A través d'aquesta veu narradora es desenvolupa una consciència. Res no existeix fora d'aquesta verbositat, del llenguatge, que protagonitza densament el llibre. La veu narradora, així doncs, alberga un diàleg, amb la qual cosa tornem, després d'un petit tomb, a la forta càrrega dialògica dels anteriors llibres de Calvo, especialment a través dels personatges més de «tesi», com Onelli i Soteres. També trobem altres constants que ja apareixien en els altres llibres, com la inclusió d'elements d'intriga, que provenen d'aquest plaer per la barreja, també literària, i que representen un buit, un misteri, allò que seguirà inquietant-nos, o una recerca, per exemple d'una identitat que desapareix tant bon punt ens hi atensem. Calvo, finalment, també pren en compte altres possibilitats expressives i de comprensió, com el somni, la imaginació i la fantasia, i exposa la precarietat de la raó i del llenguatge enfrontats a l'aparent bogeria de Villarrasa. La literatura de Calvo exposa les contradiccions, i com ha dit l'autor, no li interessa tant representar el món (tot i que el llibre inclou moltes escenes reeixides) com l'home dins d'aquest món. La literatura no pot canviar el món, però potser sí les mirades, a través de la consciència dels autoenganyats, a través de la virtualitat creadora de la literatura, a través d'una funció crítica que s'ha de renovar constantment, aspectes que ens poden servir encara, malgrat les limitacions del present, com a espais de llibertat. I vet aquí que la lupa es capgira, i som nosaltres els que som observats i ampliat per un ull escrutador, el de la literatura.

Martí March Massós
Université Paris-Sorbonne